

Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Cezaevi Kurallarına Dair Üye Devletlere Rec(2006)2-rev Sayılı Tavsiye Kararı¹

(Bakanlar Komitesi tarafından, 11 Ocak 2006 tarihindeki Bakan Delegeleri 952. toplantısında kabul edilmiş ve Bakanlar Komitesi tarafından 1 Temmuz 2020 tarihinde Bakan Delegeleri 1380. toplantısında gözden geçirilerek değişiklik yapılmıştır)

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Statüsü Madde 15.b hükümleri uyarınca,

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (ETS No. 5) ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadını dikkate alarak;

Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesi Komitesinin çalışmalarını ve özellikle Komitenin genel raporlarında ortaya koyduğu standartları da dikkate alarak;

Kanunla düzenlenen bir usule uygun olması ve başvuru son tedbir olarak uygulanması dışında hiçbir kimsenin özgürlüğünden yoksun bırakılmayacağını vurgulayarak;

Hürriyeti bağlayıcı cezaların infazının ve mahpuslara yönelik muamelenin emniyet, güvenlik ve disiplin şartlarını dikkate almayı gerektirdiğini, aynı zamanda cezaevi koşullarının insan onurunu rencide etmeyecek ve mahpuslara anlamlı meslekî faaliyetler ile tedavi programları sunacak, dolayısıyla onları tekrar topluma entegre olmaya hazırlayacak mahiyette olmasını sağlamak gerektiğini belirterek;

Avrupa Konseyi üyesi Devletlerin cezaevi politikalarını güncellemeyi sürdürerek ortak ilkeler gözetmesinin önemine işaret ederek;

Ayrıca, bu tür ortak ilkeleri gözetmenin bu alandaki uluslararası işbirliğini geliştireceğini de dikkate alarak;

Avrupa'da, son yirmi yıl zarfında ceza alanında yaşanan önemli gelişmeleri etkilemiş olan büyük toplumsal değişimleri göz önünde bulundurarak;

¹ Tavsiye Kararı'nın 2006 yılında kabulü sonrasında ve Bakan Delegeleri toplantılarına ilişkin Usul Kuralları Madde 10.2 c uyarınca, Danimarka Temsilcisi, hükümetinin, hücre hapsinde tutulan mahpusların her gün sağlık personeli tarafından ziyaret edilmesi şartının bu tür personelin mahpusların hücre hapsine uygunluğunu etkin bir şekilde belirlemede olası rolüne dair ciddi etik endişeler taşıması sebebiyle Tavsiye Kararı ekinde yer alan 43. Kural 2. paragraf hükümlerine uymak ya da uymamak hakkını saklı tuttuğunu ifade etmiştir. Bu gözden geçirilmiş Tavsiye Kararı'nın 2020 yılında kabul edilmesi üzerine ve Bakan Delegeleri toplantı Usul Kuralları Madde 10.2c hükümleri uyarınca, Danimarka Temsilcisi bu çekinceyi yenileyerek şu hususlarda da çekincelerini dile getirmiştir:

Kural 53A:

Danimarka Hükümeti, Kural 53A hükümlerine uymak ya da uymamak hakkını saklı tutmaktadır, zira Danimarka Hükümeti, Kural 53A hükümlerine etkin bir şekilde uymanın cezaevi personelinin güvenlik ve refahı bakımından ciddi endişelere yol açtığı ve başta insan kaynakları olmak üzere önemli ölçüde kaynak gerektirdiği kanaatinde ve hâlihazırda Danimarka Ceza İnfaz ve Denetimli Serbestlik kurumunun elinde bu kaynakların bulunmadığını ifade eder.

Kural 60.6.a, 60.6.d ve 60.6.e:

Danimarka Hükümeti, Kural 60.6.a, 60.6.d ve 60.6.e hükümlerine uymak ya da uymamak hakkını saklı tutmaktadır. Kural 60.6.a uyarınca, Danimarka kanunları belli mahpus gruplarına hücre hapsi verilmesini yasaklamamaktadır. Kural 60.6.d ve 60.6.e uyarınca, Danimarka kanunlarında verilebilecek hücre hapsinin azamî süresi belirtilmemiş ve hücre hapsi sonrası bir nekâhât dönemi de öngörülmemiştir. Hücre hapsi dâhil olmak üzere disiplin kurallarında getirilebilecek değişikliklere ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye Devletlere ceza infaz politika ve uygulamalarının spesifik özellikleri hakkındaki tavsiye kararlarında, özellikle cezaevinde eğitim hizmetleri hakkındaki Rec(89)12 sayılı Tavsiye Kararı, cezaevi ve AIDS gibi bulaşıcı hastalıkların ve cezaevinde ilgili sağlık sorunlarının kontrolünün kriminolojik boyutlarına dair Rec(93)6 sayılı Tavsiye Kararı, yaptırım ve tedbirlerin uygulanmasından sorumlu personele dair Rec(97)12 sayılı Tavsiye Kararı, cezaevinde sağlık hizmetlerinin etik ve organizasyonel yönlerine ilişkin Rec(98)7 sayılı Tavsiye Kararı, cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşması ve cezaevleri nüfusunun artmasına dair Rec(99)22 sayılı Tavsiye Kararı, şartlı tahliye hakkındaki Rec(2003)22 sayılı Tavsiye Kararı ve müebbet hapse mahkûm ve uzun süreli hapis cezasına çarptırılmış diğer mahpusların cezaevi idaresince yönetilmesine dair Rec(2003)23 sayılı Tavsiye Kararında bulunan standartları teyit ederek;

Ayrıca, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üye Devletlere tutukluluk, tutukluluğun hangi şartlarda gerçekleşeceği ve istismara karşı güvencelere dair Rec(2006)13 sayılı Tavsiye Kararı, yaptırım ya da tedbire tâbi çocuk suçlulara dair Avrupa Kuralları hakkındaki CM/Rec(2008)11 sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Denetimli Serbestlik Kurallarına dair CM/Rec (2010)1 sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Cezaevi Personeli Etik Kurallarına dair CM/Rec (2012)5 sayılı Tavsiye Kararı, yabancı mahpuslar hakkındaki CM/Rec(2012)12 sayılı Tavsiye Kararı, tehlikeli suçlulara dair CM/Rec(2014)3 sayılı Tavsiye Kararı, elektronik izleme yöntemleri hakkındaki CM/Rec(2014)4 sayılı Tavsiye Kararı, toplumsal hizmet yaptırımları ve tedbirlerine dair Avrupa Kuralları hakkındaki CM/Rec(2017)3 sayılı Tavsiye Kararı ve ebeveynleriyle cezaevinde bulunan çocuklara dair CM/Rec(2018)5 sayılı Tavsiye Kararı ile radikalleşme ve şiddet içeren aşırıcılığa dair ceza infaz ve denetimli serbestlik hizmetleri hakkındaki Kılavuz (Bakanlar Komitesi tarafından 2016 yılında kabul edilmiştir) hükümlerini de teyit ederek;

2015 tarihli değişikliklerle, Mahkumlara Uygulanacak Muameleye İlişkin Birleşmiş Milletler Standart Asgarî Kuralları (Nelson Mandela Kuralları) ve 2010 tarihli Kadın Mahpuslara Yönelik Muamele ve Kadın Suçlular için Hürriyeti Bağlayıcı Olmayan Tedbirlere Dair Birleşmiş Milletler Kurallarını (Bangkok Kuralları) hatırd tutarak;

Üye Devlet hükümetlerine:

- Mevzuat, politika ve uygulamalarında, Bakanlar Komitesi'nin Rec(87)3 sayılı Avrupa Cezaevi Kuralları hakkındaki Tavsiye Kararının yerine çıkartılan bu Tavsiye Kararı ekinde yer alan kuralları rehber edinmeleri;
- bu Tavsiye Kararı ve karar metnine eklenen açıklamaları tercüme ettirerek mümkün olduğunca geniş kitlelere, özellikle yargı makamları, cezaevi personeli ve münferit mahpuslara iletilmesini sağlamalarını tavsiye eder.

Rec(2006)2-rev sayılı Tavsiye Kararı Eki

1. Bölüm

Temel İlkeler

1. Özgürlüğünden yoksun bırakılan tüm kişilere insan haklarına saygılı bir şekilde davranılmalıdır.
2. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiler, kendileri hakkındaki mahkumiyet veya tutuklama kararı ile hukuken ellerinden alınmayan tüm haklarını muhafaza ederler.
3. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere getirilen kısıtlamalar, gereken asgarî düzeyde ve haklarında hükmedilen kararın meşru amacıyla orantılı olmalıdır.
4. Mahpusların insan haklarını ihlâl eder nitelikte cezaevi koşulları, kaynak eksikliğiyle mazur gösterilemez.
5. Cezaevi yaşamı, genel toplum yaşamının olumlu yönlerine mümkün olduğunca yaklaşmalıdır.
6. Bütün alıkonma biçimleri, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin özgür toplumla yeniden bütünleşmelerini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmelidir.
7. Dışarıdaki sosyal hizmetlerle işbirliği ve sivil toplumun mümkün olduğunca cezaevi yaşamına katılımı teşvik edilmelidir.
8. Cezaevi personeli, önemli bir kamu hizmeti yürütmektedir ve bu personelin işe alım, eğitim ve çalışma şartları mahpusların bakımında yüksek standartları muhafaza etmelerini sağlayacak şekilde olmalıdır.

9. Bütün cezaevleri, düzenli olarak resmi denetime ve bağımsız izlemeye tabi tutulmalıdır.

Kapsam ve Uygulama Alanı

10.1 Avrupa Cezaevi Kuralları, adli bir makam tarafından tutuklanan kişilerle mahkûmiyetlerine karar verilmesi sonucu özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere uygulanır.

10.2 Kural olarak, bir adli makam tarafından tutuklanan kişiler ve haklarındaki mahkûmiyet kararı neticesinde özgürlüklerinden mahrum edilen kişiler yalnızca cezaevlerinde, yani bu iki kategoride alıkonulan kişiler için ayrılmış kurumlarda tutulmalıdır.

10.3 Bu Kurallar şu kişiler için de uygulanmalıdır:

- a. Diğer herhangi bir nedenden dolayı cezaevinde tutulan; ya da
- b. Adli bir makam tarafından tutuklanan ya da mahkûmiyetleri sonucu özgürlüğünden yoksun bırakılan ve herhangi bir sebeple başka bir yerde tutulan kişiler.

10.4 Cezaevinde tutulan veya paragraf 10.3. b'de belirtilen biçimlerde alıkonan tüm kişiler, bu Kurallar bakımından mahpus olarak nitelendirilir.

11.1 18 yaşın altındaki çocuklar yetişkinlere ait cezaevlerinde değil, özel olarak bu amaca tahsis edilmiş kurumlarda tutulmalıdırlar.

11.2 Buna rağmen, çocuklar istisnaî olarak bu tür cezaevlerinde tutuluyorsa, onların statü ve ihtiyaçlarını gözeterek özel düzenlemeler yapılmalıdır.

12.1 Akıl hastaları ile ruh sağlığı durumları nedeniyle cezaevlerinde hapsedilmesi uygun olmayan kişiler bu amaca uygun olarak kurulmuş bir kurumda tutulmalıdır.

12.2 Buna rağmen, söz konusu kişiler, istisnaî olarak cezaevlerinde tutuluyorsa, onların statü ve ihtiyaçlarını gözeterek özel düzenlemeler yapılmalıdır.

13. Bu Kurallar, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensubiyet, mülkiyet, doğum veya herhangi bir diğer statü nedeniyle ayırım yapılmaksızın, tarafsız bir biçimde uygulanmalıdır.

2. Bölüm

Alıkonma Koşulları

Kabul ve Kayıtlar

14. Hiç kimse, ulusal hukuka uygun olarak düzenlenmiş geçerli bir alıkonma kararı olmaksızın bir cezaevine mahpus olarak kabul edilemez veya cezaevinde tutulamaz.

15.1 Kuruma kabul esnasında, her mahpusla ilgili olarak aşağıdaki bilgiler derhal kayıt edilmelidir:

- a. Kimliğiyle ilgili bilgiler;
- b. Alıkonma nedenleri ve bu kararı veren makam;
- c. Kuruma kabulün günü ve saati;
- d. 31. Kural uyarınca emanete alınması gereken kişisel eşyasının envanteri;
- e. Gözle görülebilen herhangi bir yara ve kabulden önce görülen kötü muameleye ilişkin şikâyetler;
- f. Tıbbi gizlilik gerekleri de göz önünde bulundurularak, mahpusun kendisinin veya başkalarının ruhsal ve bedensel sağlığı ile ilgili olabilecek her türlü sağlık bilgisi.
- g. Mahpus tarafından belirlenen ve ölüm, ciddi yaralanma ya da hastalık durumunda irtibata geçilecek kişinin isim ve irtibat bilgileri; ile

- h.* Çocuk sayısı, yaşları ve hâlihazırda bakımlarını sağlayan kişi.
- 15.2 Kuruma kabul esnasında bütün mahpuslara 30. Kural uyarınca bilgi verilmelidir.
- 15.3 Mahpusun alıkonmasına ilişkin bildirim, 24.9. Kurala uygun olarak, kuruma kabulden hemen sonra yapılmalıdır.
16. Kabulden sonra mümkün olan en kısa sürede:
- a.* Mahpusun sağlığıyla ilgili olarak kabul sırasında alınan bilgi, 42. Kural uyarınca hekim muayenesi ile desteklenmelidir;
- b.* 51. Kural uyarınca, mahpusa uygun güvenlik seviyesi belirlenmelidir;
- c.* 52. Kural uyarınca, mahpusun kurum güvenliğini ne ölçüde tehdit edebileceği belirlenmelidir;
- d.* Kural 15.1.g ve 15.1.h uyarınca toplanan bilgiler ve mahpusun sosyal durumuna dair diğer mevcut bilgiler, mahpusun âcil kişisel ve refahına ilişkin ihtiyaçlarının karşılanması bakımından değerlendirilmeli; ve
- e.* Hükümlüler bakımından, bu Kuralların 8. Bölümünde düzenlenen programların uygulanması için gerekli adımlar atılmalıdır.

16A.1. Kabul esnasında ve kabulden sonra mümkün olan en kısa süre içinde kayıt altına alınan bilgiler, gerektiğinde güncellenmeli ve bu bilgilere eklemeler yapılmalıdır.

16A.2. Her bir mahpusla ilgili olarak özellikle şu hususlara dair bilgi toplanmalıdır:

- a.* Adli süreç;
- b.* Bireysel ceza infaz planları, tahliye hazırlık stratejisi ve tahliye tarihi;
- c.* Kendisi ve başkaları açısından sebep olunabilecek riskler de dâhil olmak üzere davranış ve tutum;
- d.* Talep ve şikâyetler (gizlilik arz etmediği süreç);
- e.* Hücre hapsi dâhil olmak üzere, verilen ayırma ve disiplin cezaları;
- f.* Özellikleri ve ne süreyle kullanıldığı bilgisi dâhil olmak üzere kısıtlayıcı gereçlerin kullanımı;
- g.* Özellikle vücut boşluklarında arama olmak üzere mahrem aramalar ve oda araması;
- h.* Herhangi bir nakil durumu; ve
- i.* Kişisel eşyası.

16A.3 Kabul esnasında ve sonrasında toplanan tüm bilgiler gizli tutulmalı ve yalnızca meslekî sorumlulukları gereği bu bilgilere erişmesi gerekenlere verilmelidir.

16A.4 Ulusal mevzuata göre emniyet ve güvenlik açısından kısıtlananlar hariç olmak üzere, mahpusların kendi tıbbî ve diğer kayıtlarına erişim hakkı bulunmalı ve talep üzerine bu tür kayıtların bir örneği kendilerine verilmelidir.

16A.5 Ulusal mevzuatta ne tür bilgilerin toplanacağı ve işleneceği belirtilmeli ve bu tür bilgilere ilişkin veri koruma standartlarını karşılayacak ayrıntılı kurallar bulunmalıdır.

Yerleştirme ve Barındırma

17.1 Mahpuslar, mümkün olduğunca evlerine veya sosyal rehabilitasyon ortamlarına yakın cezaevlerine yerleştirilmelidirler.

17.2 Cezaevlerine yerleştirmede devam eden adli süreç, emniyet ve güvenlik gerekleri ile tüm mahpuslar için uygun rejimlerin sağlanması gibi hususlar da dikkate alınmalıdır.

- 17.3 İlk yerleştirme ve sonrasında yapılacak nakiller sırasında, mümkün olabildiğince mahpuslara danışılmalıdır.
- 18.1 Mahpuslara sağlanan barınma yerleri ve özellikle bütün yatakhane bölümleri, insan onuruna ve mümkün olabildiğince özel yaşama saygı gösterecek biçimde olmalı, iklim koşulları ve özellikle zemin alanı, havanın metreküp miktarı, aydınlatma, ısıtma ve havalandırma dikkate alınarak, sağlık ve temizlik gereklerini karşılamalıdır.
- 18.2 Mahpusların yaşadığı, çalıştığı veya bir araya geldiği tüm binalarda:
- Pencereler, mahpusların normal koşullarda gün işiğında okumalarını veya çalışmalarını mümkün kılmaya yeterli büyüklükte olmalı ve klima sistemiyle yeterli ölçüde bir havalandırmanın yapıldığı haller hariç, temiz havanın içeriye girmesini sağlamalıdır;
  - Yapay aydınlatma, kabul edilmiş teknik standartlara uygun olmalıdır; ve
  - Mahpusların personel ile gecikmeksizin irtibat kurmasını mümkün kılan bir alarm sistemi olmalıdır.
- 18.3 Paragraf 1 ve 2'de değinilen konulardaki özel asgarî gereklilikler, ulusal mevzuatta düzenlenmelidir.
- 18.4 Ulusal mevzuat, cezaevlerinin aşırı kalabalıklaşması sonucu bu asgarî gerekliliklerin ihlâl edilmesini önleyecek mekanizmalar öngörmelidir.
- 18.5 Mahpuslar, kendileri yatakhane bölümlerini paylaşmayı tercih etmedikleri sürece, geceleri tek kişilik odalarda kalmalıdır.
- 18.6 Yatakhane bölümleri ancak paylaşıma uygunsa paylaşılmalı ve sadece birbiriyle geçinebilen mahpuslar aynı odaya yerleştirilmelidir.
- 18.7 Mümkün olabildiğince, mahpuslara, başkalarıyla aynı koğuşu paylaşmaları istenmeden önce seçme hakkı tanınmalıdır.
- 18.8 Mahpusların belirli cezaevlerine ya da cezaevi içinde belirli bölümlere yerleştirilmesine karar verilirken, ayrı barındırma ihtiyaçları bakımından;
- Tutuklu mahpusların hükümlülerden ayrı olmasına;
  - Erkek mahpusların kadın mahpuslardan ayrı olmasına; ve
  - Genç yetişkin mahpusların kendilerinden yaşça daha büyük mahpuslardan ayrı olmasına dikkat edilmelidir.
- 18.9 Mahpusların, düzenlenen etkinliklere birlikte katılmalarına imkân sağlamak amacıyla, 18.8. paragrafta düzenlenen ayrı barındırma gerekliliklerine istisnalar konulabilir; ancak mahpuslar birlikte kalmaya rıza göstermedikçe ve cezaevi yetkililerince hepsi için en iyisinin öyle olacağına karar verilmedikçe, bu gruplar geceleri daima birbirinden ayrılmalıdır.
- 18.10 Bütün mahpusların kaldıkları yerlerde, kaçma ve kendilerine veya başkalarına zarar verme tehlikesine karşı asgarî sınırlayıcı güvenlik düzenlemeleri yapılmalıdır.
- Hijyen*
- 19.1 Cezaevlerinin bütün bölümleri her zaman gerekli şekilde bakımlı ve temiz tutulmalıdır.
- 19.2 Mahpuslar cezaevine kabul edildiklerinde kalacakları odalar veya diğer barınma alanları temiz olmalıdır.
- 19.3 Mahpuslar, hijyen ve mahremiyetin gözetildiği sıhhî imkânlara her an ulaşabilmelidirler.
- 19.4 Genel hijyenin sağlanması için her mahpusun, iklime uygun sıcaklıkta ve mümkünse her gün, değilse haftada en az iki kez (veya gerekiyorsa daha sık olarak) banyo veya duş yapabilmesi için uygun tesisler sağlanmalıdır.
- 19.5 Mahpuslar kendilerini, giysilerini ve kaldıkları yerleri temiz ve düzenli tutmalıdırlar.

19.6 Mahpusların temizlik koşullarını yerine getirebilmeleri için cezaevi yetkilileri onlara tuvalet malzemeleri de dâhil olmak üzere genel temizlik gereç ve malzemelerini sağlamalıdır.

19.7 Kadınların hijyenik ihtiyaçları için özel düzenleme yapılmalıdır.

Giyim ve Yatak Malzemeleri

20.1 Kendine ait uygun giysisi olmayan mahpuslara iklim uygun giysiler verilmelidir.

20.2 Bu giysiler aşığılayıcı veya küçük düşürücü olmamalıdır.

20.3 Bütün giysiler iyi durumda muhafaza edilmeli ve gerektiğinde değiştirilmelidir.

20.4 Cezaevinden dışarı çıkmak için izin alan mahpuslardan, mahpus olduklarını belli edecek giysiler giymeleri istenmemelidir.

21. Her mahpusa, düzenli biçimde muhafaza edilen ayrı bir yatak ile temiz tutulmasının sağlanması için gerekli sıklıkta değiştirilen ayrı ve uygun bir nevresim takımı sağlanmalıdır.

Beslenme

22.1 Mahpuslara, yaşlarını, sağlıklarını, fizikî koşullarını, dinlerini, kültürlerini ve çalıştıkları işin özelliğini gözeten besleyici gıdalar temin edilmelidir.

22.2 Asgarî enerji ve protein miktarı da dahil olmak üzere besleyici bir gıdanın gerekleri ulusal mevzuatta düzenlenmelidir.

22.3 Yiyecekler hijyenik olarak hazırlanmalı ve dağıtılmalıdır.

22.4 Mahpuslara makûl aralıklarla günde üç öğün yemek verilmelidir.

22.5 Mahpuslar temiz içme suyuna her zaman ulaşabilmelidir.

22.6 Hekim veya nitelikli bir hemşire, belirli bir mahpusun beslenmesinde, tıbbî durumu gerektirdiğinde değişiklik talep etmelidir.

Hukukî Danışmanlık

23.1 Tüm mahpusların hukukî danışmanlık alma hakkı vardır ve cezaevi yetkilileri onlara bu hakkı kullanmaları için gerekli kolaylığı sağlamalıdır.

23.2 Mahpuslar herhangi bir hukukî konuda kendi seçtikleri ve ücreti kendileri tarafından karşılanan bir avukata danışabilir.

23.3 Uygulanan bir adlî yardım sistemi varsa, yetkililer bu hususu tüm mahpuslara bildirir.

23.4 Mahpuslarla avukatları arasında hukukî konularda yapılan görüşmeler, yazışmalar ve diğer iletişimler gizli tutulmalıdır.

23.5 Ciddî bir suçun işlenmesinin önlenmesi ya da cezaevi emniyet ve güvenliğinin esaslı bir biçimde ihlâl edilmesinin engellenmesi için, adlî bir merci tarafından istisnâ hallerde bu gizliliğe kısıtlamalar getirilebilir.

23.6 Mahpuslar, adlî süreçleri ile ilgili belgelere ulaşabilmeli veya mahpusların, bunları yanlarında bulundurmalarına izin verilmelidir.

Dış Dünya ile Temas

24.1 Mahpusların mümkün olabilen sıklıkta mektup, telefon veya diğer iletişim vasıtalarıyla aileleriyle, başka kişilerle ve dışarıdaki kuruluşların temsilcileriyle haberleşmelerine ve bu kişilerin mahpusları ziyaret etmelerine izin verilmelidir.

24.2 Devam etmekte olan bir ceza soruşturması, emniyet, güvenlik ve düzenin muhafaza edilmesi, suç işlenmesinin önlenmesi ve suç mağdurlarının korunması için gerekli görülmesi halinde, haberleşme ve ziyaretler kısıtlanabilir ve izlenebilir. Ancak adlî bir merci tarafından konulan özel kısıtlamalar da dâhil olmak üzere, bu tür kısıtlamalar yine de kabul edilebilir asgarî bir iletişime izin verilmelidir.

24.3 Ulusal mevzuat, mahpuslarla iletişim kurması kısıtlanamayacak olan ulusal ve uluslararası kuruluşları belirlemelidir.

24.4 Ziyaretler, mahpusların aile ilişkilerini mümkün olduğunca normal bir düzeyde sürdürmelerine ve geliştirmelerine imkân sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

24.5 Cezaevi yetkilileri, dış dünyayla yeterli temaslarının sürdürülmesinde mahpuslara destek olmalı ve bunun için gereken imkânı sağlamalıdır.

24.6 Herhangi bir yakın akrabasının ölüm veya ciddi hastalık haberi ilgili mahpusa hemen iletilmelidir.

24.7 Eğer koşullar elveriyorsa, bir mahpusun yalnız başına veya görevli eşliğinde hasta bir yakınına görmesine, bir cenaze törenine katılmasına veya diğer insanî sebeplerle cezaevinden çıkmasına izin verilmelidir.

24.8 Mahpusların, alıkonulduklarını veya başka bir kuruma nakil edildiklerini, herhangi bir ciddi hastalığa ya da yaralanmaya maruz kaldıklarını derhâl ailelerine bildirmelerine izin verilmelidir.

24.9 Mahpus aksini talep etmediği müddetçe, mahpusun kuruma kabulü, ölümü veya ciddi hastalığı ya da ciddi biçimde yaralanması veya bir hastaneye sevk edilmesi gibi durumlar, cezaevi yetkilileri tarafından, eşine veya birlikte yaşadığı hayat arkadaşına, eğer mahpus yalnız yaşıyor ise önceden belirttiği en yakın akrabasına veya diğer herhangi bir kişiye derhal bildirilmelidir.

24.10 Belirli bir dava kapsamında, adli bir merci tarafından, belirli bir süre için konulan özel bir yasaklama olmadıkça mahpusların gazete, dergi ve diğer yayınları okumalarına ve bunlara abone olmalarına, radyo ve televizyon yayınlarından yararlanmalarına ve böylece toplum hayatındaki gelişmeler konusunda düzenli olarak bilgi edinmelerine izin verilmelidir.

24.11 Cezaevi yetkilileri, ulusal mevzuat tarafından hakları kısıtlanmadığı sürece, mahpusların seçimlere, referandumlara ve toplum hayatının diğer yönlerine katılmalarını sağlamalıdır.

24.12 Emniyet ve güvenliğin muhafazası, kamu yararı bulunması ya da mağdurların, diğer mahpusların veya personelin korunması gibi zorunlu nedenlerle yasaklanmadıkça mahpusların medya ile haberleşmesine izin verilmelidir.

Cezaevi Rejimi

25.1 Bütün mahpuslara sağlanan genel rejim, dengeli bir faaliyet programı sunmalıdır.

25.2 Bu rejim, bütün mahpusların yeterli bir insanî ve sosyal etkileşim için, gerektiği kadar odalarının dışında zaman geçirmelerine imkân vermelidir.

25.3 Rejim, mahpusların refahına ilişkin ihtiyaçları da karşılamalıdır.

25.4 Bedensel, ruhsal veya cinsel istismara maruz kalmış mahpusların ihtiyaçlarına özel dikkat gösterilmelidir.

Çalışma

26.1 Cezaevinde çalışma, cezaevi rejiminin pozitif bir unsuru olarak görülmeli ve asla bir ceza olarak kullanılmamalıdır.

26.2 Cezaevi yetkilileri mahpuslara faydalı ve yeterli iş imkânı sağlamak için çaba göstermelidir.

26.3 Mahpuslara sağlanan iş imkânları, mümkün olabildiğince tahliyelerinden sonra hayatlarını kazanma yeteneklerini muhafaza edici ya da geliştirici nitelikte olmalıdır.

26.4 13. Kurala uygun olarak, mahpuslara sağlanan iş imkânlarının dağılımında herhangi bir cinsiyet ayrımı yapılmamalıdır.

26.5 Meslekî eğitim içeren çalışmalar, bundan faydalanabilecek mahpuslara ve özellikle de genç mahpuslara sağlanmalıdır.

- 26.6 Mahpuslar, düzen ve disiplin gerekleri, uygun meslek seçimi ve mevcut işler çerçevesinde, katılmayı arzu ettikleri iş türünü seçebilirler.
- 26.7 Mahpusların normal meslekî yaşamın koşullarına hazırlanabilmesi için, kurumlardaki çalışma düzenleme ve yöntemleri, toplumdaki benzer işlere mümkün olabilen en yakın biçimde olmalıdır.
- 26.8 Kurumlardaki iş yurtlarından malî kazanç elde edilmesi, standartların yükseltilmesi ve eğitim kalitesinin artırılması bakımından değerli olsa bile mahpusların çıkarları bu amaç yüzünden ikinci plana atılmamalıdır.
- 26.9 Mahpuslara, cezaevi yetkililerince veya özel sözleşmeli kişilerle işbirliği yapılarak, cezaevi içinde veya dışında çalışma imkânı sağlanmalıdır.
- 26.10 Her durumda, mahpusların çalışmalarına karşılık âdil bir ücret verilmelidir.
- 26.11 Mahpuslar, kazançlarının en azından bir kısmını kurumda kullanımı serbest olan malzemelere harcayabilmeli ve bir kısmını da ailelerine ayırabilmelidir.
- 26.12 Mahpuslar, tahliyelerinde kendilerine verilmek üzere ya da uygun görülen diğer amaçlarda kullanılmak üzere kazançlarının bir kısmını biriktirmeye teşvik edilebilirler.
- 26.13 Mahpuslara sağlanan sağlık ve güvenlik tedbirleri onları yeterince korumalı ve kurum dışında çalışan işçilere uygulanan tedbirlerle eşit düzeyde olmalıdır.
- 26.14 Meslek hastalığı da dahil olmak üzere, iş kazalarına karşı mahpusların tazmin edilmesi için ulusal yasalarca kurum dışında çalışan işçilere sağlanan koşulları eşit şekilde içeren düzenlemeler yapılmalıdır.
- 26.15 Mahpusların günlük ve haftalık azamî çalışma saatleri, serbest işçilerin çalışmalarını düzenleyen mahallî kural veya geleneklere uygun olarak düzenlenmelidir.
- 26.16 Mahpuslara haftada en az bir dinlenme günü sağlanmalı, eğitim ve diğer etkinlikler için yeterli zaman verilmelidir.
- 26.17 Çalışan mahpuslar mümkün olduğunca ulusal sosyal güvenlik sistemlerine dahil edilmelidirler.

Açık Hava Egzersizi ve Boş Zaman Faaliyetleri

- 27.1 Eğer hava koşulları elveriyorsa, her mahpusun günde en az bir saat açık havaya çıkarak egzersiz yapmasına imkân verilmelidir.
- 27.2 Hava durumu elverişsiz olursa mahpusların egzersiz yapmalarına imkân sağlayan alternatif düzenlemeler yapılmalıdır.
- 27.3 Mahpusların bedensel sağlıklarını geliştirmek ve uygun egzersizler ile boş zaman etkinliklerine imkân sağlamak amacıyla doğru bir biçimde organize edilen faaliyetler, cezaevi rejiminin ayrılmaz bir parçasını oluşturmalıdır.
- 27.4 Cezaevi yetkilileri uygun tesisat ve ekipman sağlayarak bu tür faaliyetleri kolaylaştırmalıdır.
- 27.5 Cezaevi yetkilileri ihtiyaç duyan mahpuslar için özel faaliyetler organize edilmesine yönelik düzenlemeler yapmalıdır.
- 27.6 Spor, oyunlar, kültürel faaliyetler, özel hobiler ve diğer boş zaman uğraşlarına imkân sağlanmalı ve mümkün olduğunca mahpusların bu etkinlikleri organize etmelerine izin verilmelidir.
- 27.7 Mahpusların egzersiz esnasında ve eğlendirici faaliyetlere katılmaları için biraraya gelmelerine izin verilmelidir.

Eğitim

- 28.1 Her cezaevi, mahpusların beklentilerini de dikkate alarak, bireysel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için onlara mümkün olduğunca ayrıntılı ve anlaşılır eğitim programları sağlamaya çalışmalıdır.
- 28.2 Okuma yazma bilmeyen veya dört işlem yapamayan mahpuslar ile temel ya da meslekî eğitim almamış kişilere öncelik verilmelidir.

28.3 Genç ve özel ihtiyaç sahibi mahpusların eğitimine özel dikkat gösterilmelidir.

28.4 Cezaevi rejimi içerisinde eğitim, çalışmadan daha düşük bir statüye sahip olmamalı ve eğitim faaliyetlerine katılan mahpuslar bu yüzden malî yönden veya başka bir konuda dezavantajlı duruma düşmemelidirler.

28.5 Her kurumda mahpusların yararlanması için eğlendirici ve eğitsel kaynak, kitap ve diğer materyallerle yeterli bir biçimde donatılmış zengin bir kütüphane bulunmalıdır.

28.6 Mümkün olabilen her durumda, cezaevi kütüphanesi toplumdaki kütüphane hizmetleriyle işbirliği yapılarak düzenlenmelidir.

28.7 Uygulanabildiği ölçüde mahpusların eğitimi;

a. Ülkenin eğitim ve meslekî eğitim sistemiyle bütünlük içerisinde olmalıdır. Böylece mahpuslar tahliyelerinden sonra herhangi bir zorlukla karşılaşmaksızın eğitim ve meslekî eğitimlerine devam edebilirler; ve

b. Dışarıdaki eğitim kurumlarının himayesinde olmalıdır.

Din, Vicdan ve Düşünce Özgürlüğü

29.1 Mahpusların din, vicdan ve düşünce özgürlüklerine saygı gösterilmelidir.

29.2 Cezaevi rejimi, uygulanabilir olduğu ölçüde mahpusların dinî ibadetlerini yapmalarına ve inançlarını takip etmelerine, bu dinin veya inancın kabul edilen temsilcileri tarafından yürütülen ibadet ve toplantılara katılmalarına, din veya inancının temsilcileriyle özel görüşme yapmalarına ve din veya inançlarıyla ilgili kitap ve kaynak bulundurmalarına izin verecek şekilde düzenlenmelidir.

29.3 Mahpuslar, bir din ya da inancın ibadetini yapmaya, dinî ibadet veya toplantılara katılmaya, dinî uygulamalarda yer almaya veya herhangi bir din ya da inancın temsilcisinin ziyaretini kabul etmeye zorlanamaz.

Bilgilendirme

30.1 Kuruma kabulde ve daha sonra gereken sıklıkta, tüm mahpuslar anlayacakları bir dilde cezaevi disiplinini sağlayan düzenlemeler ile cezaevindeki hakları ve yükümlülükleri hakkında yazılı ve sözlü olarak bilgilendirilmelidir.

30.2 Mahpusların, kendilerine verilen bilgilerin yazılı bir nüshasını muhafaza etmelerine izin verilmelidir.

30.3 Mahpuslar kendileriyle ilgili tüm yasal işlemler ve eğer haklarında hüküm verilmişse, çekmeleri gereken cezanın süresi ve erken tahliye imkânları konusunda bilgilendirilmelidirler.

Mahpusların Eşyaları

31.1 Cezaevinin kurallarına göre mahpuslarda kalmasına izin verilmeyen tüm eşyalar, mahpusun kuruma kabulü esnasında emanete alınmalıdır.

31.2 Eşyaları emanet altına alınan mahpus, bunların envanterini imzalamalıdır.

31.3 Bu eşyaların iyi bir şekilde muhafaza edilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

31.4 Bu eşyalardan herhangi birinin imha edilmesi gerekli görüldüyse bu husus kayda geçirilmeli ve mahpusa bilgi verilmelidir.

31.5 Mahpuslar güvenlik, düzen ve hijyen gereklerine uymak koşuluyla, yiyecek ve içecek de dahil olmak üzere, kurum dışındakilere kıyasla anormal bir biçimde pahalı olmayan malları satın alma ya da edinme hakkına sahip olmalıdırlar.

31.6 Eğer bir mahpus yanında ilaç getirirse, bunların ne şekilde kullanılacağına kurum hekimi karar vermelidir.

31.7 Mahpuslara kendi eşyalarını saklamaları için izin verildiği hallerde, cezaevi yetkilileri eşyaların güvenle muhafaza edilmesine yardımcı olmak için gerekli tedbirleri almalıdır.

Mahpusların Nakli

32.1 Mahpuslar bir cezaevine nakledildiğinde veya cezaevinden alındığında ya da mahkeme veya hastane gibi diğer kurumlara sevk edildiğinde, toplumun gözü önünde mümkün olabildiğince az tutulmalı ve kimliklerinin açığa çıkmamasının temini için uygun güvenlik önlemleri alınmalıdır.

32.2 Mahpusların nakillerinin, havalandırma veya ışıklandırması yetersiz olan ya da onlara gereksiz olarak fiziksel acı verecek ya da onurlarını kırarak taşıtlarda yapılması yasaklanmalıdır.

32.3 Mahpusların nakilleri kamu makamlarının kontrolü altında yapılır ve nakil giderleri bu makamlarca karşılanır.

Mahpusların Tahliye Edilmesi

33.1 Mahpuslar, ceza süreleri tamamlandığında veya bir mahkeme ya da diğer bir merci tarafından tahliyelerine karar verildiğinde gecikmeksizin serbest bırakılmalıdırlar.

33.2 Serbest bırakılma tarihi ve saati kayıt altına alınmalıdır.

33.3 Bütün mahpuslar, tahliyelerinden sonra özgür topluma dönüşlerine destek olmak amacıyla yapılan düzenlemelerden yararlanma hakkına sahip olmalıdır.

33.4 Çekmesine izin verilmiş olan para ya da kurumdan dışarıya göndermesine izin verilmiş olan bu tür herhangi bir malvarlığı veya hijyen nedeniyle imhası gerekli görülen herhangi bir eşya hariç olmak üzere, bir mahpusun daha önce emanete alınan tüm eşya ve parası tahliye edilirken kendisine iade edilmelidir.

33.5 Mahpus, kendisine iade edilen eşya ve para karşılığında bir makbuz imzalamalıdır.

33.6 Eğer mahpusun tahliyesi önceden belirlenmiş ise mahpusa, 42. Kural gereğince, tahliye gününe mümkün olan en yakın tarihte muayene edilme imkânı sağlanmalıdır.

33.7 Tahliye edilen mahpuslara uygun dokümanların ve kimlik belgelerinin temin edilmesi için gerekli önlemler alınmalı ve kalacak yer ve iş bulmalarında destek olunmalıdır.

33.8 Tahliye edilen mahpuslara iaşe sağlanmalı, iklim ve mevsim şartlarına uygun ve yeterli giysi verilmeli ve gidecekleri yere varabilmeleri için yeterli vasıtalara sahip olmaları sağlanmalıdır.

Kadınlar

34.1 Cinsiyete duyarlı özel politikalar geliştirilmeli ve bu Kuralların uygulanmasında kadın mahpuslara özgü ihtiyaçların karşılanmasına yönelik pozitif önlemler alınmalıdır.

34.2 Bu Kurallarda yer alan kadın mahpuslarla ilgili özel düzenlemelere ilâveten yetkililer, kadınların alıkonulmasının herhangi bir yönünü etkileyen bir karar aldıklarında, bu mahpusların bedensel, meslekî, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları ile bakıcılık sorumluluğu konusuna özel dikkat göstermelidirler.

34.3 Kadın mahpusları fiziksel, zihinsel veya cinsel istismardan korumak ve 25.4. Kuralda belirtilen türde ihtiyaçları olan kadın mahpusların adlî merciler nezdinde hak arama konusunda bilgilendirilme, hukukî yardım, psikolojik destek veya danışmanlık ile uygun tıbbî tavsiye de dâhil uzmanlık gerektiren hizmetlere erişimlerini sağlamak için özel çaba gösterilmelidir.

34.4 Mahpusların daima cezaevi dışında doğum yapmaları için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Bununla birlikte, bir bebeğin cezaevinde doğması hâlinde yetkililer, özel barınma alanı dâhil gerekli tüm destek ve kolaylığı sağlamalıdır.

Alıkonulan Çocuklar

35.1 Onsekiz yaşından küçük çocukların yetişkinlere ait bir cezaevinde tutulduğu istisnaî hallerde yetkililer, tüm mahpuslara sunulan hizmetlere ilâveten, kurum dışındaki çocuklara sunulan sosyal, psikolojik ve eğitsel hizmetlere, dinî ibadetlere, eğlendirici programlara veya bunlara denk hizmetlere kurumdaki çocukların da erişimini sağlamalıdır.

35.2 Zorunlu eğitime tâbi olan tüm çocuk mahpusların bu eğitimi alması sağlanmalıdır.

35.3 Cezaevinden tahliye edilen çocuklara ilâve yardımlar sağlanmalıdır.

35.4 Çocuklar, cezaevlerinde tutulmaları hâlinde, yüksek yararlarına aykırı olmadığı sürece, cezaevinin yetişkinler tarafından kullanılan bölümünden ayrı bir yerde tutulmalıdırlar.

Küçük Çocuklar

36.1 Küçük çocuklar sadece yüksek yararlarının gerektirmesi hâlinde cezaevinde bir ebeveyniyle birlikte kalabilirler. Bu çocuklara mahpus gibi muamele edilmemelidir.

36.2 Küçük çocukların cezaevinde bir ebeveyniyle kalmalarına izin verildiğinde, ebeveynin çocuğuyla birlikte katılamayacağı bir etkinliğe iştirak etmesi durumunda, çocuğun kalabileceği ve nitelikli kişilerce hizmet verilen bir kreş oluşturulması için özel düzenleme yapılmalıdır.

36.3 Bu tür çocukların rahatının sağlanması için özel bir barınma ünitesi kurulmalıdır.

Yabancı Uyruklu Mahpuslar

37.1 Yabancı uyruklu mahpusların farklı ihtiyaçlarını karşılamak için pozitif önlemler alınmalıdır.

37.2 Yabancı uyruklu mahpusların aile ve arkadaşlar, denetimli serbestlik ve toplum kurumları, gönüllüler ve mahpusların rızasıyla olmak kaydıyla, diplomatik veya konsolosluk temsilcileri ile düzenli temasları da dâhil olmak üzere, dış dünyayla ilişkilerinin sürdürülmesi ve geliştirilmesine özel önem verilmelidir.

37.3 Yabancı uyruklu mahpuslar dışarıyla ilişki kurma hakkına sahip oldukları konusunda anladıkları bir dille gecikmeksizin bilgilendirilmeli ve Devletlerinin diplomatik temsilcileriyle veya konsolosluk makamlarıyla haberleşebilmeleri için gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır.

37.4 Ülkede diplomatik temsilciliği veya konsolosluğu bulunmayan Devletlerin vatandaşı olan mahpuslar ile mülteci veya vatansızların, yararlarını koruyan Devletin diplomatik temsilcileriyle veya görevi bu tür insanların yararına hizmet etmek olan ulusal ya da uluslararası kuruluşlarla haberleşmesinde benzer kolaylıklardan yararlanmalarına izin verilmelidir.

37.5 Cezaevi yetkilileri, cezaevinde özel ihtiyaçları olması muhtemel yabancı uyruklu mahpusların yararına olacak biçimde, bu kişileri temsil eden diplomatik temsilcilik veya konsolosluk yetkilileriyle tam bir işbirliği içinde olmalıdır.

37.6 Yabancı uyruklu mahpuslara, anladıkları bir dilde, hukukî yardım hakkında özel bilgiler sağlanmalıdır.

37.7 Yabancı mahpuslar, cezalarının infazına başka bir ülkede devam edilmesini isteme imkânına sahip oldukları konusunda anladıkları bir dilde bilgilendirilmelidir.

37.8 Yabancı uyruklu hükümlüler, diğer tüm mahpuslarda olduğu gibi, uygun şartlara sahip olduklarında erken tahliye değerlendirmesine hak kazanmalıdırlar.

Etnik veya Dilsel Azınlıklar

38.1 Etnik veya dilsel azınlıklara mensup olan mahpusların ihtiyaçlarının karşılanması için özel düzenlemeler yapılmalıdır.

38.2 Cezaevinde farklı grupların mümkün olduğu ölçüde kültürel alışkanlıklarını sürdürmelerine izin verilmelidir.

38.3 Dille ilgili ihtiyaçlar, yetkin çevirmenler aracılığıyla ve belirli bir cezaevinde kullanılmakta olan dillerde yazılı materyal sağlanarak karşılanmalıdır.

3. Bölüm

Sağlık

Sağlık Hizmetleri

39. Cezaevi yetkilileri sorumlulukları altında bulunan tüm mahpusların sağlığını korumalıdır.

Cezaevi Sağlık Hizmetlerinin Düzenlenmesi

- 40.1 Cezaevindeki sağlık hizmetleri ulusal veya toplumsal genel sağlık idaresiyle yakın ilişki içerisinde düzenlenmelidir.
- 40.2 Cezaevlerindeki sağlık politikası, ulusal sağlık politikasıyla bütünlük içinde ve uyumlu olmalıdır.
- 40.3 Mahpusların, hukukî durumları nedeniyle ayrımcılığa tâbi tutulmaksızın ülkede mevcut olan sağlık hizmetlerine erişimleri sağlanmalıdır.
- 40.4 Cezaevlerindeki sağlık servisleri, mahpusların yakalanmış olabileceği herhangi bir bedensel veya ruhsal hastalık ya da rahatsızlığı ortaya çıkarmak ve tedavi etmek için çaba göstermelidir.
- 40.5 Bu amaçla mahpuslara, kurum dışında sunulanlar da dâhil olmak üzere gerekli tüm tıbbî, cerrahî ve psikiyatrik hizmetler sağlanmalıdır.

Sağlık ve Tıbbî Bakım Personeli

- 41.1 Her cezaevinde en az bir genel pratisyen hekim hizmet vermelidir.
- 41.2 Âcil durumlar söz konusu olduğunda, pratisyen hekimin gecikme olmaksızın her zaman ulaşılabilir olması için düzenlemeler yapılmalıdır.
- 41.3 Tam zamanlı çalışan bir hekimi bulunmayan kurumları, yarı zamanlı çalışan bir hekimin düzenli olarak ziyaret etmesi sağlanmalıdır.
- 41.4 Her cezaevinde sağlık hizmetleriyle ilgili uygun eğitim görmüş personel bulunmalıdır.
- 41.5 Her mahpus nitelikli bir diş hekimi ve göz doktoru hizmetinden yararlanabilmelidir.

Hekimin Görevleri

- 42.1 Hekim veya ona bağlı nitelikli bir hemşire, her mahpusu, kuruma kabulünden sonra mümkün olabilen en kısa zamanda görmeli ve gereksiz olduğu açıkça görülmediği sürece onları muayene etmelidir.
- 42.2 Hekim veya ona bağlı nitelikli bir hemşire, talep edilmesi halinde, tahliye esnasında ve bunun dışında gerekli olan her zaman mahpusları muayene etmelidir.
- 42.3 Hekim veya ona bağlı nitelikli bir hemşire bir mahpusu muayene ettiği sırada:
- Tıbbî gizliliğin gerektirdiği kurallara uyulmasına;
  - Bedensel veya ruhsal bir hastalığın teşhis edilmesine, bunun tedavisi için ve mevcut tedavinin devamının sağlanması için gerekli tüm tedbirlerin alınmasına;
  - Mahpusun şiddete maruz kalmış olabileceğini gösteren herhangi bir iz veya belirtinin kayıt altına alınmasına ve ilgili makamlara rapor edilmesine;
  - Uyuşturucu, ilaç veya alkol kullanımının kesilmesi ile ortaya çıkan yoksunluk semptomları ile mücadele edilmesine;
  - Özgürlükten yoksun bırakılma sonucunda ortaya çıkan herhangi bir psikolojik veya farklı bir nedene bağlı stresin tespit edilmesine;
  - Bulaşıcı hastalık veya enfeksiyon taşıdığından şüphe edilen mahpusların, enfeksiyon döneminde ayrı bir yerde tutulmasına ve onlara gereken tedavinin sağlanmasına;
  - HIV virüsü taşıyan mahpusların sadece bu nedenle diğer mahpuslardan izole edilmemelerinin sağlanmasına;
  - Bedensel veya ruhsal sorunların, tahliye sonrasında yeniden toplumla bütünleşmeye engel olabileceğinin gözlemlenmesine;
  - Her bir mahpusun çalışmaya ve egzersiz yapmaya uygun olup olmadığının belirlenmesine;

j. Mahpusların muvafakat etmesi halinde, tahliyelerinden sonra gereken herhangi bir tıbbî ve psikiyatrik tedavinin devamı için kurum dışındaki ilgili kuruluşlarla gerekli görüşmelerin yapılmasına özel bir dikkat göstermelidir.

43.1 Hekim, mahpusların bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunmasına ve toplumdaki tıbbî bakım standartlarıyla uyumlu koşullar altında ve sıklıkta, hasta olan, rahatsız olduğunu ya da yaralandığını rapor eden ve özel dikkat gösterilmesi gereken tüm mahpusların tıbbî bakımına nezaret etmelidir.

43.2 Hekim veya ona bağlı nitelikli hemşire, hücre hapsinde tutulan mahpuslara özel dikkat göstermeli, onları her gün görmeli ve bu mahpusların ya da cezaevi personelinin talebi üzerine onlara süratle tıbbî tedavi ve destek sağlamalıdır.

43.3 Hekim, süregelen özgürlükten yoksunluk yüzünden veya hücre cezası da dâhil olmak üzere alıkonulma koşullarından herhangi biri nedeniyle bir mahpusun bedensel veya ruhsal sağlığının ciddî bir biçimde risk altında bulunduğunu değerlendirirse, bu durumu kurum müdürüne bildirmelidir.

44. Hekim veya diğer bir yetkili, düzenli olarak denetim yapmalı, gerekirse başka şekilde bilgi edinmeli ve kurum müdürüne aşağıdaki konularda tavsiyelerde bulunmalıdır:

- a. Yiyecek ve içeceğin miktarı, niteliği, hazırlanması ve sunulması;
- b. Kurumun ve mahpusların hijyen ve temizliği;
- c. Kurumun sıhî tesisatı, ısıtılması, aydınlatılması ve havalandırılması;
- d. Mahpusların giyeceklerinin ve yataklarının uygunluğu ve temizliği.

45.1 Kurum müdürü, hekimin veya diğer bir yetkili makamın 43. ve 44. Kurallara göre sunduğu rapor ve tavsiyeleri dikkate almalı ve bu tavsiyeleri yerinde görüyor ise onları uygulamak için derhal gerekli adımları atmalıdır.

45.2 Hekimin tavsiyelerinin kurum müdürünün yetkisini aşması veya kurum müdürü tarafından uygun görülmemesi hâlinde, bu tavsiyeler derhal, kurum müdürünün kişisel görüşü ile birlikte, daha üst düzey bir yetkiliye sunulmalıdır.

Sağlık Hizmetlerinin Sunulması

46.1 Uzman tedavisine ihtiyaç duyan hasta mahpuslar, bu hastalığın tedavisinin cezaevinde yapılmasının mümkün olmaması hâlinde, uzman kurumlara veya sivil hastanelere nakledilmelidir.

46.2 Cezaevi sisteminin kendisine ait hastaneleri olması hâlinde bu hastaneler, mahpusların uygun bakım ve tedavilerini sağlamak için yeterli personele ve yeterli donanıma sahip olmalıdır.

Akıl Sağlığı

47.1 12. Kuralda düzenlenen hallerin dışında bir akıl hastalığı veya anormalliği olan mahpusların gözlem ve tedavilerinin sağlanması için, özel cezaevleri ya da cezaevlerinin içerisinde tıbbî kontrol altında olan bölümler oluşturulmalıdır.

47.2 Cezaevi sağlık servisi, ihtiyacı olan tüm mahpuslara psikiyatrik tedavi sağlamalı ve intiharın önlenmesine özel dikkat göstermelidir.

Diğer Konular

48.1 Mahpuslar muvafakatlari olmaksızın hiçbir deneye tâbi tutulmamalıdır.

48.2 Mahpuslarda bedensel yaralanmaya, zihinsel bozukluğa veya diğer sağlık sorunlarına yol açma ihtimali olan deneyler yasaklanmalıdır.

4. Bölüm

Düzen

Düzene Genel Bakış

49. Cezaevinde düzen; güvenlik, emniyet ve disiplin gereklerinin hesaba katılması, aynı zamanda 25. Kural gereğince mahpuslara, insan onuruna saygı gösteren yaşam koşulları sağlanması ve kapsamlı bir faaliyet programı sunulması yoluyla sürdürülmelidir.

50. Düzen, emniyet ve güvenlik bakımından uygun olduğu sürece, mahpusların genel alıkonulma koşullarına ilişkin konuları tartışmalarına izin verilmeli ve bu konular hakkında cezaevi yetkilileriyle iletişim kurmaları teşvik edilmelidir.

Güvenlik

51.1 Mahpuslara bireysel olarak uygulanan güvenlik önlemleri, onların güvenle alıkonulmalarının sağlanması için gereken asgarî düzeyde olmalıdır.

51.2 Fizikî engeller ve diğer teknik araçlarla sağlanan güvenlik, kendi kontrolü altında bulunan mahpusları tanıyan dikkatli bir personel tarafından sağlanan dinamik güvenlikle tamamlanmalıdır.

51.3 Mahpusların, kuruma kabullerinden sonra mümkün olan en kısa sürede:

- a. Kaçmaları hâlinde toplum için oluşturacakları risk;
- b. Kendi başlarına veya dışarıdan alacakları bir yardımla kaçma girişiminde bulunma riskleri değerlendirilmeli ve belirlenmelidir.

51.4 Bunun ardından her mahpus taşıdığı risk seviyesine uygun güvenlik koşulları altında tutulmalıdır.

51.5 Gerekli olan güvenlik seviyesi, kişinin alıkonulma süresi boyunca düzenli aralıklarla gözden geçirilmelidir.

Emniyet

52.1 Mahpuslar, kuruma kabullerinden sonra mümkün olan en kısa sürede, diğer mahpusların, cezaevi personelinin veya cezaevinde çalışan diğer kişilerin emniyeti için risk taşıyıp taşımadıkları veya kendilerine zarar verme riskleri bulunup bulunmadığı yönünden değerlendirmeye tâbi tutulmalıdırlar.

52.2 Mahpusların, cezaevi personelinin ve tüm ziyaretçilerin emniyetini sağlamak ve şiddet riski ile emniyeti tehdit edebilecek diğer olayları en aza indirmek için düzenlemeler yapılmalıdır.

52.3 Bütün mahpusların emniyet içerisinde günlük faaliyetlerde tam olarak yer almalarının sağlanması için mümkün olan her çaba gösterilmelidir.

52.4 Tüm mahpusların, gece de dâhil olmak üzere, günün her saatinde personel ile iletişim kurabilmesine imkân sağlanmalıdır.

52.5 Ulusal sağlık ve emniyet mevzuatına cezaevlerinde de riayet edilmelidir.

Özel Yüksek Güvenlik veya Emniyet Tedbirleri

53.1 Özel yüksek güvenlik veya emniyet tedbirleri, 51 ve 52. Kurallarda belirtilenlerin ötesinde güvenlik veya emniyet açısından belirli bir tehdit oluşturan mahpuslara uygulanan tedbirlerdir.

53.2 Bu tür tedbirler, yalnızca istisnâî olarak ve güvenlik veya emniyetin daha az kısıtlayıcı yollarla sağlanamadığı hallerde uygulanmalıdır.

53.3 Bu tür tedbirler, bir mahpusun diğer mahpuslardan ayrılmasını içerebilir. Bu tür bir ayırma, hem bu kurala hem de Kural 53A'ya uygun olmalıdır.

53.4 Bu tedbirlerin her birinin mahiyeti, süresi ve uygulanma sebepleri ile bunların alınmasında ve uygulanmasında izlenecek usuller ulusal mevzuat ile belirlenmelidir.

53.5 Söz konusu tedbirlerin uygulanması yetkili makam tarafından belirli bir süre için onaylanmalı ve yazılı kararın bir kopyası, tedbire nasıl itiraz edilebileceğine dair bilgilerle birlikte mahpusa verilmelidir.

53.6 Onaylanmış olan sürenin uzatılmasına ilişkin olarak alınacak herhangi bir karar, yeniden yetkili makamin onayına sunulmalı ve nasıl itiraz edilebileceğine dair bilgilerle birlikte yazılı kararın bir sureti mahpusa verilmelidir.

53.7 Bu tür tedbirler mahpus gruplarına değil, bireysel olarak uygulanmalıdır.

53.8 Bu tür tedbirler, sadece mahpusun oluşturduğu mevcut riske dayanmalı, bu riskle orantılı olmalı ve riski ortadan kaldırmak için gerekenden daha fazla kısıtlama getirmemelidir.

53.9 Bu tür tedbirlere tâbi tutulan herhangi bir mahpusun 70. Kural hükümleri gereğince şikâyet hakkı olmalıdır.

Ayırma

53A Bir mahpusun özel bir yüksek güvenlik veya emniyet önlemi olarak diğer mahpuslardan ayrıldığı hallerde aşağıdaki hükümler uygulanır:

- a. Ayrılmış olan mahpuslara günde en az iki saat makûl bir insanî temas imkânı sunulmalıdır;
- b. Ayırma kararı, ilgili mahpusların sağlık durumunu dikkate almalı, ayrı tutulmanın olumsuz etkilerinden dolayı sağlık veya engellilik durumlarında kötüleşme ihtimalini hesaba katmalıdır;
- c. Ayırma, amaca ulaşmak için gerekli olan en kısa süreyle kullanılmalı ve bu amaçlar doğrultusunda düzenli olarak gözden geçirilmelidir;
- d. Ayrılan mahpuslar, ayırmanın belirtilen amacını karşılamak için gerekli olanların ötesinde başka kısıtlamalara tâbi olmamalıdır;
- e. Ayırma için kullanılan odalar, bu Kurallarda mahpusların diğer barınma yerleri için öngörülen asgarî standartları taşımalıdır;
- f. Bir mahpus diğer mahpuslardan ne kadar uzun süre ayrılırsa, bu ayrılmanın olumsuz etkilerinin azaltılması için bu kişinin, diğer mahpuslarla teması azami düzeye çıkarılmalı ve ona daha çok imkan ve faaliyet sağlanmalıdır;
- g. Ayrılan mahpuslara, 27.1 ve 27.2. Kuralda belirtilen şekilde, asgarî olarak, okuma malzemesi ve günde bir saat egzersiz yapma imkânı verilmelidir;
- h. Ayrılan mahpuslar, cezaevi müdürü veya cezaevi müdürü adına hareket eden bir personel dâhil olmak üzere, kurum personeli tarafından her gün ziyaret edilmelidir;
- i. Ayırmanın bir mahpusun fiziksel veya zihinsel sağlığını olumsuz şekilde etkilediği hallerde, tedbirin askıya alınması veya daha az kısıtlayıcı bir tedbirle değiştirilmesi için gerekli adımlar atılmalıdır;
- j. Ayrılan herhangi bir mahpus, 70. Kuralda belirtilen şartlar uyarınca şikâyet hakkına sahip olmalıdır.

Arama ve Kontroller

54.1 Personelin, aşağıda sayılan yerlerde ve kişilerin üzerinde arama yaparken uymak zorunda olduğu detaylı prosedürler olmalıdır.

- a. Mahpusların yaşadığı, çalıştığı ve toplandığı her yer;
- b. Mahpuslar;
- c. Ziyaretçiler ve onların eşyaları; ve
- d. Personel.

54.2 Bu tür aramaların gerekli olduğu durumlar ve aramaların biçimi ulusal mevzuatla belirlenmelidir.

- 54.3 Personele, aradıkları kişilerin insan onuruna ve kişisel eşyalarına karşı saygılı davranmak suretiyle, herhangi bir firar veya suç eşyası gizleme teşebbüsünü ortaya çıkaracak ve önleyecek şekilde arama yapma eğitimi verilmelidir.
- 54.4 Aranılan kişiler, arama yöntemleri nedeniyle küçük düşürülmemelidir.
- 54.5 Kişiler sadece hemcinsleri olan personel tarafından aranmalıdır.
- 54.6 Mahpusların vücut boşluklarındaki aramalar cezaevi personelince yapılmamalıdır.
- 54.7 Arama esnasında, mahrem yerlerde yapılacak inceleme sadece hekim tarafından yapılmalıdır.
- 54.8 Araştırma teknikleri veya personele yönelik potansiyel tehlike buna engel değilse, şahsî eşyaları aranırken mahpuslar da hazır bulundurulmalıdır.
- 54.9 Cezaevinin güvenlik ve emniyetinin sağlanması zorunluluğu ile ziyaretçilerin özel yaşamına saygı arasında denge kurulmalıdır.
- 54.10 Yasal temsilciler, sosyal çalışmacılar, doktorlar gibi ziyaretçilerin aranmasına ilişkin prosedürler, güvenlik ve emniyet gerekleri ile meslekî gizlilik içinde erişim hakkı arasında bir denge sağlanması için bu kişilerin meslek kuruluşlarıyla anlaşmaya varılarak düzenlenmelidir.

Suç Teşkil Eden Eylemler

55. Cezaevinde işlendiği iddia edilen ve suç teşkil eden eylemler serbest toplumda yapıldığı şekilde soruşturulmalı ve ulusal yasalar gereğince ele alınmalıdır.

Disiplin ve Cezalandırma

- 56.1 Disiplin prosedürleri son çare mekanizmaları olmalıdır.
- 56.2 Mümkün olan her durumda, cezaevi yetkilileri, mahpuslarla kendileri arasında olan veya mahpuslar arasında oluşan anlaşmazlıkları çözmek için uzlaşma ve zararı giderme mekanizmalarını kullanmalıdır.
- 57.1 Sadece kurumdaki düzeni, emniyeti ve güvenliği tehlikeye atacak bir davranış disiplin suçu olarak tanımlanabilir.
- 57.2 Ulusal mevzuat:
- Mahpusların disiplin suçu oluşturan eylem ve ihmallerini;
  - Disiplin soruşturmalarında izlenmesi gereken usulleri;
  - Verilebilecek cezanın türünü ve süresini;
  - Bu cezayı vermeye yetkili olan makamı; ve
  - Disiplin cezasına itiraz usulü ile itiraz makamını, belirlemelidir.
58. Disiplin kurallarının bir mahpus tarafından ihlâl edildiği iddiası derhâl, bu iddiayı geciktirmeksizin soruşturacak olan yetkili makama bildirilmelidir.
59. Disiplin suçu işlediği öne sürülen mahpuslar:
- Kendilerine isnat edilen suçlamaların mahiyeti hakkında anlayacakları bir dilde ve ayrıntılı olarak bilgilendirilmelidir;
  - Savunmalarını hazırlayabilmeleri için yeterli zaman ve imkânlarla sahip olmalıdır;
  - Savunmalarını bizzat kendileri ya da, adaletin temininin gerektirdiği hallerde, hukukî yardım alarak yapabilmelidir;
  - Tanık dinlenmesini talep edebilmeli ve onlara soru sorabilmeli, ya da kendileri adına soru sorulmasına izin verebilmelidir; ve

- e. Soruşturma esnasında kullanılan dili anlayamıyor veya konuşamıyorlarsa bir çevirmenin yardımından ücretsiz olarak yararlanmalıdır.
- 60.1 Bir disiplin suçunun kesinleşmesinden sonra verilen tüm cezalar ulusal mevzuata uygun olmalıdır.
- 60.2 Verilen cezanın ağırlığı disiplin suçuyla orantılı olmalıdır.
- 60.3 Toplu cezalar, bedensel cezalar, karanlık bir hücreye kapatılarak cezalandırma ve diğer insanlık dışı veya aşağılayıcı cezalandırma biçimleri yasaklanmalıdır.
- 60.4 Verilen ceza, mahpusun ailesiyle olan temasının tamamen yasaklanmasını içermemelidir.
- 60.5 Kısıtlayıcı gereçler asla bir ceza olarak kullanılmamalıdır.
- 60.6.a Hücre hapsi, yani bir mahpusun, anlamlı bir insan teması olmaksızın günde 22 saatten fazla tek başına tutulması, çocuklara, hamile kadınlara, emziren annelere veya cezaevinde bebekleriyle birlikte bulunan ebeveynlere asla uygulanmamalıdır.
- 60.6.b Hücre hapsine ilişkin karar, ilgili mahpusun mevcut sağlık durumunu dikkate alınmalıdır. Hücre hapsi zihinsel veya fiziksel engelli mahpuslara, durumları bundan dolayı kötüleşecekse uygulanmamalıdır. Hücre hapsinin uygulandığı durumlarda, mahpusun zihinsel veya fiziksel durumu kötüleşirse, uygulama sonlandırılmalı veya askıya alınmalıdır.
- 60.6.c Hücre hapsi, istisnaî haller dışında disiplin cezası olarak uygulanmamalı, mümkün olduğu ölçüde kısa olacak şekilde ve belirli bir süre için uygulanmalı ve asla işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza teşkil edecek şekilde uygulanmamalıdır.
- 60.6.d Hücre hapsinin uygulanabileceği azamî süre ulusal mevzuatla belirlenmelidir.
- 60.6.e Hücre hapsinde azamî süreyi doldurmuş olan bir mahpusa yeni bir disiplin suçu nedeniyle hücre hapsi cezası verildiğinde, bu ceza, mahpusun önceki hücre hapsi süresinin olumsuz etkilerinden kurtulması sağlanmadan uygulanmamalıdır.
- 60.6.f Hücre hapsinde bulunan mahpuslar cezaevi müdürü veya cezaevi müdürü adına hareket eden bir personel dâhil olmak üzere, kurum personeli tarafından her gün ziyaret edilmelidir;
61. Bir disiplin suçundan dolayı suçlu bulunan mahpus, yetkili ve bağımsız bir üst makama itiraz edebilmelidir.
62. Bir cezaevinde, hiçbir mahpus, disiplin işlerinde çalıştırılmamalı veya hiçbir mahpusa bu konuda yetki verilmemelidir.

Çifte Ceza

63. Bir mahpus, aynı eylem veya davranışı nedeniyle asla iki kez cezalandırılmamalıdır.

Güç Kullanımı

- 64.1 Cezaevi personeli, meşru müdafaa veya kaçma teşebbüsü ya da yasal bir emre aktif veya pasif olarak karşı koyma gibi hallerde son çare olarak başvurmanın dışında, mahpuslara karşı güç kullanmamalıdır.
- 64.2 Güç kullanımının ölçüsü, gereken en az seviyede tutulmalı ve gerekli görülen en kısa süre için uygulanmalıdır.
65. Güç kullanımının şartlarını da kapsayan detaylı düzenlemeler yapılmalıdır. Bunlar:
- Güç kullanma yöntemleri;
  - Her bir güç kullanma yönteminin uygulanabileceği durumlar;
  - Farklı güç kullanma yöntemlerini uygulamaya yetkili personel;
  - Güç kullanımına hangi makamın karar verebileceği; ve
  - Güç kullanımından sonra düzenlenmesi gereken raporları içermelidir.

66. Mahpuslarla doğrudan ilgilenen personel, saldırgan mahpusları zapt etmek için asgari ölçüde güç kullanımı teknikleri konusunda eğitilmelidir.

67.1 Diğer kolluk kurumlarının personeli, sadece istisnaî hallerde cezaevindeki mahpuslara yönelik müdahalelere katılmalıdırlar.

67.2 Eğer cezaevleri ile bu gibi kolluk kurumlarının ilişkileri kanunda düzenlenmemişse, aralarında resmî bir anlaşma olmalıdır.

67.3 Böyle bir anlaşma şu şartları içermelidir:

- a. Diğer kolluk kurumları mensuplarının, herhangi bir çatışmaya müdahale etmek amacıyla cezaevine girebileceği koşullar;
- b. Söz konusu diğer kolluk kurumlarının, cezaevi içerisinde buldukları sırada sahip oldukları yetkinin sınırı ve cezaevi müdürü ile olan ilişkileri;
- c. Bu tür kurum mensuplarının uygulayabilecekleri güç kullanım yöntemleri;
- d. Her bir kullanma yönteminin uygulanabileceği durumlar;
- e. Güç kullanımına hangi makamın karar verebileceği; ve
- f. Güç kullanımından sonra düzenlenmesi gereken raporlar.

Kısıtlayıcı Gereçler

68.1 Kısıtlayıcı gereçler yalnızca yasalarca izin verildiğinde ve ancak bir mahpusun oluşturduğu riskleri önlemek için daha hafif bir kontrol şekli etkili olmayacaksa kullanılmalıdır.

68.2 Kısıtlama yöntemi, ortaya çıkan risklerin seviyesi ve niteliğine bağlı olarak mahpusun hareketini kontrol etmek için gerekli ve makul ölçüde mevcut olan en az müdahaleci yöntem olmalıdır.

68.3 Kısıtlayıcı gereçler yalnızca gereken süre boyunca kullanılacak ve kısıtlanmamış hareketin oluşturduğu riskler ortadan kalkar kalkmaz kaldırılacaktır.

68.4 Kelepçe, deli gömleği ve diğer bedensel kısıtlama araçları aşağıdaki haller dışında kullanılmamalıdır:

- a. Gerekliğinde, nakil sırasında kaçmaya karşı engelleyici bir önlem olarak kullanılır. Ancak, mahpus adlî veya idarî bir makamın önüne çıkarıldığında, bu makam aksine karar vermedikçe bu araçlar çıkarılmalıdır; ya da
- b. Bir mahpusun kendine veya başkalarına ya da mala ciddî bir zarar vermesini önlemek amacıyla, diğer kontrol yöntemlerinin yetersiz kaldığı hallerde kurum müdürünün emriyle kullanılır. Bu durumlarda müdür derhal doktora bilgi vermeli ve durumu bir üst cezaevi makamına rapor etmelidir.

68.5 Kısıtlayıcı gereçlerin kullanım biçimi ulusal mevzuatta belirtilmelidir.

68.6 Zincir, pranga ve doğası gereği aşağılayıcı olan diğer kısıtlayıcı gereçlerin kullanılması yasaklanmalıdır.

68.7 Kısıtlayıcı gereçler doğum yapan kadınlarda doğum sırasında veya doğumdan hemen sonraki dönemde asla kullanılmamalıdır.

68.8 Kısıtlayıcı gereç kullanımı, uygun bir şekilde ilgili deftere kaydedilmelidir.

Silahlar

69.1 Cezaevi personeli, âcil bir durum nedeniyle yürütülen bir operasyon haricinde, cezaevi sınırları içinde asla öldürücü silah taşımamalıdır.

69.2 Özel bir olay nedeniyle emniyet ve güvenliğin sağlanması için gereken haller dışında, coplar da dâhil olmak üzere diğer silahların mahpuslarla temas içerisinde olan kişilerce cezaevi sınırları içerisinde görülecek biçimde taşınması yasaklanmalıdır.

69.3 Silahların kullanılması konusunda eğitilmedikleri sürece personele silah verilmemelidir.

Talep ve Şikâyetler

70.1 Mahpuslar, içeriğe ilişkin sansür uygulanmaksızın, cezaevi müdürüne veya ceza infaz sistemi içerisindeki başka bir makama, adli makamlara veya inceleme ve temyiz yetkisine sahip başka bir bağımsız makama talep veya şikâyette bulunma imkânına sahip olmalıdırlar.

70.2 Bir talebi veya şikâyeti çözüme kavuşturmak için gayri resmî bir alternatif yöntem uygun görünüyorsa, önce bu denenmelidir.

70.3 Kötü muamele veya diğer ciddi insan hakları ihlalleri ile ilgili şikâyetler söz konusu olduğunda, gayri resmî yöntemler dikkate alınmamalıdır.

70.4 Talep ve şikâyet usulleri ile ilgili pratik bilgiler tüm mahpuslara etkili bir şekilde iletilmelidir.

70.5 Cezaevinde ölüm veya kötü muameleyle ilişkin şikâyetler gecikmeksizin ele alınmalı ve 55. Kural uyarınca etkili bir soruşturma ile sonuçlanmalıdır.

70.6 Tüm talep ve şikâyetler, mümkün olan en kısa sürede ve mahpusların mümkün olan azamî ölçüde etkin katılımını sağlayan bir süreçle ele alınmalıdır.

70.7 Bir talep veya şikâyet reddedilirse, bu durumun nedenleri mahpusa gecikmeksizin bildirilmelidir. Eğer karar cezaevi sistemi içerisindeki müdür veya başka bir makam tarafından verilmişse, mahpus adli makamlara veya inceleme ve temyiz yetkisine sahip bir diğer bağımsız makama itiraz etme hakkına sahip olmalıdır.

70.8 Mahpusların, isterlerse, gizli olarak talep veya şikâyette bulunabilmelerini sağlayacak tedbirler alınmalıdır.

70.9 Mahpuslar, bir talep veya şikâyette bulunmaları nedeniyle herhangi bir yaptırıma, misillemeye, sindirme veya diğer olumsuz sonuçlara maruz bırakılmamalıdır.

70.10 Mahpuslar şahsen veya bir yasal temsilci aracılığıyla talepte veya şikâyette bulunma, şikâyet ve itiraz usulleri hakkında hukukî tavsiye alma ve adaletin temininin gerektirdiği hallerde hukukî yardım alma hakkına sahip olmalıdır.

70.11 İlgili mahpusun rıza göstermemesi hâlinde, mahpus adına bir yasal temsilci veya mahpusların refahı ile ilgilenen bir kuruluş tarafından hiçbir şikâyet yapılamaz.

70.12 Yetkili makam, bir mahpusun yakınlarından veya mahpusların refahıyla ilgilenen herhangi bir kişi veya kuruluştan gelen yazılı şikâyetleri dikkate almalıdır.

70.13 İlgili cezaevi idaresi, gizlilik ve güvenlik ilkelerini dikkate alarak, yapılan talep ve şikâyetlerin bir kaydını tutmalıdır.

5. Bölüm

Yönetim ve Personel

Bir Kamu Hizmeti Olarak Cezaevinde Görev Yapmak

71. Cezaevleri, asker, polis veya suçu soruşturan birimlerden ayrı bir kamu makamının sorumluluğunda olmalıdır.

72.1 Cezaevleri, tüm mahpuslara insanca davranma ve insan olmalarından kaynaklanan onurlarına saygı gösterme zorunluluğunu kabul eden etik kurallar çerçevesinde yönetilmelidirler.

72.2 Personel, ceza infaz sisteminin amacını davranışlarıyla açık bir biçimde ortaya koymalıdır. Kurum yönetimi, bu amacın en iyi şekilde yerine getirilmesi konusunda öncülük etmelidir.

72.3 Personelin görevleri, sadece infaz ve koruma için gerekli olan görevlerin daha ötesinde olmalı ve mahpusların pozitif bir bakım ve yardım programıyla cezalarını tamamlayarak toplumla yeniden bütünleşmelerini kolaylaştırma ihtiyacını da hesaba katmalıdır.

72.4 Personel, yüksek meslekî ve bireysel standartlarda görev yapmalıdır.

73. Cezaevi yetkilileri, personelle ilgili kurallara uyulmasına yüksek öncelik vermelidir.

74. Mahpuslarla çalışan ilk kademe cezaevi personeli ile bu personelin gözetimi altındaki mahpuslar arasındaki ilişkinin yönetimine özel dikkat gösterilmelidir.

75. Personel, görevini yerine getirirken, daima mahpuslara iyi bir örnek teşkil edecek ve onların saygısını kazanacak biçimde hareket etmelidir.

Cezaevi Personelinin Seçimi

76. Personel dikkatli bir şekilde seçilmeli, hem göreve başlarken hem de göreve devam ederken uygun olarak eğitilmeli, bir profesyonel çalışan olarak ücret almalı ve sivil toplumun saygı duyabileceği bir statüye sahip olmalıdır.

77. Cezaevi makamları, yeni personel seçiminde bu personelden istenecek karmaşık görevleri gözeterek, dürüstlüğe, insanî niteliklere, meslekî yeterliliğe ve kişilik uygunluğuna önem vermelidir.

78. Profesyonel cezaevi personeli, kural olarak sürekli çalışma esasına göre devlet memuru statüsünde atanmalı ve yalnızca doğru davranış biçimi, meslekî yeterlilik, bedensel ve ruhsal sağlık ve yeterli eğitim standardına sahip olduğu sürece bu işte çalışma güvencesine sahip olmalıdır.

79.1 Maaşlar, bu işe uygun personeli cezbetmek ve elde tutmak için yeterli olmalıdır.

79.2 Elde edilen kazanç ve çalışma koşulları, bir kolluk kurumunun yürütmesi gereken titiz çalışmanın niteliğine uygun olmalıdır.

80. Yarı zamanlı personel çalıştırılmasının gerektiği hallerde, bu kriterler mümkün olduğu ölçüde onlara da uygulanmalıdır.

Cezaevi Personelinin Eğitimi

81.1 Personele, göreve başlamadan önce genel ve özel görevleri konusunda bir eğitim verilmeli ve düzenlenen teorik ve uygulamalı sınavları geçmeleri istenmelidir.

81.2 Yönetim, kariyerleri boyunca tüm personelin uygun aralıklarla düzenlenen hizmet-içi eğitim ve meslekî gelişim kurslarına katılarak bilgilerini ve meslekî kapasitelerini geliştirmelerini sağlamalıdır.

81.3 Yabancılar, kadınlar, çocuklar veya akıl hastalığı olanlar gibi özel mahpus gruplarıyla çalışması gereken personele, uzmanlık gerektiren bu çalışmalar için özel eğitim verilmelidir.

81.4 Bütün personelin eğitimi, uluslararası ve bölgesel insan hakları belge ve standartlarının, özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (ETS No. 5) ve Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Muamele veya Cezanın Önlenmesi Sözleşmesinin (ETS No. 126) öğretilmesini ve Avrupa Cezaevi Kurallarının uygulanmasını kapsamalıdır.

Cezaevi Yönetimi

82. Personel; cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasî veya diğer düşünce, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensup olma, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü nedeniyle ayırım yapılmaksızın eşit olarak seçilmeli ve atanmalıdır.

83. Cezaevi makamları;

a. Cezaevlerinde güvenli ve emniyetli bir ortam sağlamak ve bu Kuralların hükümleri de dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası hukukun gerekliliklerini karşılayacak şekilde cezaevlerinin daima yüksek standartlarda çalışmasını ve her zaman yeterli personel bulundurmasını sağlayacak;

b. Operasyonel âcil durumları yönetebilecek ve ilk fırsatta normal standartlara geri dönebilecek;

c. Cezaevleri arasındaki ve bir cezaevinin farklı kategorideki personeli arasındaki iyi iletişim ile cezaevi içinde ve dışında, özellikle mahpusların bakımını ve toplumla yeniden bütünleşmelerini sağlayan

birimler arasındaki doğru koordinasyonu kolaylaştıracak yönetim ve organizasyon sistemleri oluşturmalıdır.

84.1 Her cezaevinin, karakter, yöneticilik kabiliyeti, uygun meslekî eğitim ve tecrübe yönünden yeterince nitelikli bir müdürü olmalıdır.

84.2 Müdürler tam zamanlı çalışma esasına göre atanmalı ve bütün vakitlerini resmî görevlerine adanmalıdır.

84.3 Cezaevi makamları, tüm cezaevlerinin her an müdürün, müdür yardımcısının veya bir diğer yetkili görevlinin tam sorumluluğu altında olmasını temin etmelidir.

84.4 Eğer müdür birden fazla cezaevinden sorumluysa, daima her bir cezaevinden sorumlu birer yetkili daha olmalıdır.

85. Cezaevi personelinin görevlendirilmesinde kadın ve erkekler dengeli bir biçimde temsil edilmelidir.

86. Cezaevi yönetiminin, genel meselelerde ve özellikle çalışma şartlarıyla ilgili konularda, kurum personeli ile görüş alışverişinde bulunmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

87.1 Yönetim, diğer personel, dış kurumlar ve mahpuslar arasında mümkün olabilecek en iyi iletişimi teşvik etmek için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

87.2 Cezaevi müdürü, yöneticiler ve diğer cezaevi personelinin büyük çoğunluğu, mahpusların çoğunun konuştuğu veya anladığı bir dili konuşmalıdır.

88. Özel sektör tarafından yönetilen cezaevlerinin bulunduğu yerlerde de Avrupa Cezaevi Kuralları uygulanmalıdır.

Uzman Personel

89.1 Personel içinde, mümkün olabildiğince psikiyatristler, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, öğretmenler, meslekî ve bedensel eğitim ile spor eğitimcileri gibi yeterli sayıda uzman bulunmalıdır.

89.2 Cezaevlerinde yarı zamanlı ve gönüllü olarak çalışan kişiler, mahpuslarla yapılan çalışmalara katkıda bulunmaları için mümkün olduğunca teşvik etmelidir.

Kamuoyu Farkındalığı

90.1 Cezaevi yetkilileri, toplumda cezaevlerinin rolünün daha iyi anlaşılmasının teşviki için cezaevi personeline yürütülen çalışmalar ile ceza infaz sisteminin amacı hakkında halkı sürekli olarak bilgilendirmelidir.

90.2 Cezaevi yetkilileri, uygun olan her durumda, toplumun gönüllü üyelerini cezaevlerine hizmet için teşvik etmelidir.

Araştırma ve Değerlendirme

91. Cezaevi makamları, cezaevlerinin demokratik bir toplumdaki rolü, amacı ve amacına ne ölçüde ulaşabildiği konusunda bir araştırma ve değerlendirme programını desteklemelidir.

6. Bölüm

Denetim ve İzleme

İdarî Denetim

92. Cezaevleri, ulusal ve uluslararası hukukun gereklerine ve bu Kurallarda yer alan hükümlere uygun bir biçimde yönetilip yönetilmediklerinin değerlendirilmesi için düzenli olarak bir devlet kurumu tarafından denetlenmelidir.

Bağımsız İzleme

93.1 Cezaevleri, alıkonma koşullarının ve mahpuslara yönelik muamelenin ulusal ve uluslararası hukuk ile bu Kuralların gereklerini karşılamasını ve mahpusların haklarının ve onurlarının her zaman korunmasını

sağlamak için, bağımsız organ veya organlar tarafından izlenmeli ve bu organların bulguları kamuoyuna açıklanmalıdır.

93.2 Bu tür bağımsız izleme organlarına:

- a. Tüm cezaevlerine, cezaevlerinin tüm bölümlerine, talep ve şikâyetlerle ilgili olanlar da dâhil olmak üzere cezaevi kayıtlarına ve alıkonma koşulları ile mahpuslara yönelik muamele hakkında izleme faaliyetlerini yürütmek için ihtiyaç duydukları her tür bilgiye erişim yetkisi;
- b. Kendi inisiyatifleriyle habersiz ziyaretler yapmak da dâhil olmak üzere hangi cezaevlerinin ziyaret edileceğini ve hangi mahpuslarla görüşme yapılacağını seçme özgürlüğü; ve
- c. Mahpuslar ve cezaevi personeli ile özel ve tamamen gizli görüşmeler yapma özgürlüğü verilmelidir.

93.3 Hiçbir mahpus, cezaevi personeli veya başka herhangi bir kişi, bağımsız bir izleme organına bilgi sağladıkları için herhangi bir yaptırıma tâbi tutulmamalıdır.

93.4 Bağımsız izleme organları, yasal olarak cezaevlerini ziyaret etme yetkisine sahip uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmaya teşvik edilmelidir.

93.5 Bağımsız izleme organları cezaevi idaresine ve diğer yetkili organlara tavsiyelerde bulunma yetkisine sahip olmalıdır.

93.6 Ulusal makamlar veya cezaevi idaresi makul bir süre içinde bu tür tavsiyeler doğrultusunda alınan önlemler hakkında bu organları bilgilendirmelidir.

93.7 İzleme raporları ve bunlara verilen yanıtlar kamuya açıklanmalıdır.

7. Bölüm

Yargılanmamış Mahpuslar

Yargılanmamış Mahpusların Statüsü

94.1 Bu Kuralların amacı bakımından, yargılanmamış mahpuslar, yargılama, hükmün verilmesi veya hükmün kesinleşmesi evrelerinden önce adli bir makam tarafından tutuklanarak alıkonulan mahpuslardır.

94.2 Bir Devlet, eğer henüz bütün temyiz başvuruları sonuçlanmamış ise, suçlu bulunan veya hakkında mahkumiyet kararı verilen mahpusları yargılanmamış mahpus statüsünde kabul edebilir.

Yargılanmamış Mahpuslarla İlgili Yaklaşım

95.1 Yargılanmamış mahpuslara uygulanan rejim, gelecekte bir suçtan ceza almaları ihtimali bulunmasından etkilenmemelidir.

95.2 Bu bölümdeki kurallar, yargılanmamış mahpuslar için ek teminatlar sağlar.

95.3 Cezaevi yetkilileri, yargılanmamış mahpuslar bakımından da tüm mahpuslara uygulanan kuralları esas almalı ve yargılanmamış mahpusların bu Kurallarda düzenlenen çeşitli faaliyetlere katılmalarına izin vermelidir.

Barınma

96. Yargılanmamış olan belirli bir mahpusun ne şekilde barındırılacağına dair mahkemece verilmiş özel bir emir yoksa ya da diğer yargılanmamış mahpuslarla birlikte kalmasında yarar bulunmuyorsa, yargılanmamış mahpuslara mümkün olduğunca tek kişilik odalarda barınma seçeneği sunulmalıdır.

Giyim

97.1 Eğer cezaevinde giyilmesi uygunsa yargılanmamış mahpusların kendi giysilerini giymelerine izin verilmelidir.

97.2 Uygun giysisi olmayan yargılanmamış mahpuslara, hükümlülerin giydiği üniformalardan farklı giysiler sağlanmalıdır.

Hukukî Yardım

98.1 Yargılanmamış mahpuslar, hukukî yardım alma hakları olduğu konusunda açık bir şekilde bilgilendirilmelidirler.

98.2 Yargılanmamış mahpusların savunmalarını hazırlamaları ve yasal temsilcileriyle görüşmeleri için gerekli tüm kolaylıklar sağlanmalıdır.

Dış Dünya ile Temas

99. Bir adli makam tarafından belirli bir duruma özgü olarak belirli bir süre için konulmuş bir yasak yok ise yargılanmamış mahpuslar;

- a. Hükümlüler gibi ziyaretçi kabul edebilmeli, aile fertleri ve diğer kişilerle iletişim kurabilmelidir.
- b. Daha fazla ziyaretçi kabul edebilir veya diğer iletişim biçimlerini daha fazla kullanabilirler.
- c. Kitap, gazete ve diğer haber medyasına erişebilmelidir.

Çalışma

100.1 Yargılanmamış mahpuslara çalışma imkânı sunulmalı, fakat çalışma zorunluluğu getirilmemelidir.

100.2 Eğer yargılanmamış mahpus çalışmayı seçerse, kendisine 26. Kuralın ücretle ilgili olanları da dâhil olmak üzere tüm hükümleri uygulanmalıdır.

Hükümlülere Uygulanan Rejime Katılma

101. Eğer yargılanmamış mahpus, hükümlüler için uygulanan rejime katılmayı talep ederse, cezaevi yetkilileri mümkün olabildiğince mahpusun bu talebini yerine getirmelidir.

8. Bölüm

Hükümlüler

Hükümlülere Uygulanan Rejimin Amacı

102.1 Tüm mahpuslara uygulanan kurallara ilâveten, hükümlülere uygulanan rejim, onların sorumlu ve suçtan uzak duran bir yaşama yönelmelerini mümkün kılmak için tasarlanmalıdır.

102.2 Kişiyi özgürlükten yoksun bırakarak alıkoymanın kendisi bir cezadır. Bu nedenle, hükümlülere uygulanan rejim, alıkonmanın doğasından kaynaklanan ızdırabı daha da ağırlaştırmamalıdır.

Hükümlü Rejiminin Uygulanması

103.1 Eğer daha önce başlatılmamışsa, hükümlü rejimi, bir kişi cezaevine hükümlü statüsüyle kabul edilir edilmez başlatılmalıdır.

103.2 Böyle bir kabulden sonra mümkün olabilen en kısa sürede, hükümlülerin kişisel durumları, her biri için önerilen ceza infaz planlaması ve tahliyeye hazırlanmaları için belirlenen strateji hakkında raporlar hazırlanmalıdır.

103.3 Hükümlüler, ceza infaz planlamalarının hazırlanmasına katılmaya teşvik edilmelidirler.

103.4 Bu planlarda, uygulanabilir olduğu ölçüde:

- a. Çalışma;
- b. Eğitim;
- c. Diğer faaliyetler; ve
- d. Tahliyeye hazırlık, yer almalıdır.

103.5 Sosyal hizmet ile tıbbî ve psikolojik bakım da hükümlülere uygulanan rejimlere dâhil edilebilir.

103.6 Hükümlüler için uygulanan genel rejimin tamamlayıcı bir parçası olarak, cezaevinden izinli çıkma sistemi olmalıdır.

103.7 Rıza gösteren mahpuslar, işledikleri suç ile verdikleri zararı telâfi etmek üzere bir onarıcı adalet programına dâhil edilebilirler.

103.8 Müebbet hapis ve diğer uzun süreli hapis cezalarına çarptırılan mahpuslar için uygun ceza infaz planlaması yapılmasına özel dikkat gösterilmelidir.

Hükümlülerin Alıkonmasının Kurumsal Yönleri

104.1 Özel mahpus kategorileri için uygulanan farklı rejimlerin yönetimini kolaylaştırmak amacıyla, mümkün olduğunca ve 17. Kuralın gereklerine bağlı kalınarak ayrı cezaevleri veya bir cezaevinin ayrı bölümleri kullanılmalıdır.

104.2 Mahpuslar için bireysel ceza infaz planları oluşturulması ve bunların düzenli olarak gözden geçirilmesi amacıyla, gerekli raporların incelenmesini, ilgili personel ve sürece mümkün olduğu ölçüde dâhil edilmesi gereken mahpuslarla istişare yapılmasını içeren düzenlemeler olmalıdır.

104.3 Bu raporlar, daima ilgili mahpustan doğrudan sorumlu olan personel tarafından hazırlanan raporları da kapsamalıdır.

Hükümlülerin Çalışması

105.1 Hükümlülere yönelik rejimin amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunmayı hedefleyen sistemli bir çalışma programı oluşturulmalıdır.

105.2 Bedensel ve ruhsal bakımdan sağlıklı oldukları hekim tarafından belirlenen, normal emeklilik yaşına erişmemiş hükümlülerden çalışmaları istenebilir.

105.3 Eğer hükümlülerin çalışmaları gerekiyor ise bu çalışmanın koşulları, kurum dışında uygulanan standart ve kurullarla uyumlu olmalıdır.

105.4 Hükümlüler, kendileri için planlanan rejimin gerektirdiği çalışma saatleri esnasında eğitime veya diğer programlara katılırlarsa, kendilerine çalışmış gibi ücret ödenmelidir.

105.5 Mahkeme kararı olması ya da ilgili mahpusun rıza göstermesi durumunda, hükümlülere yapılan ödemelerin veya bundan oluşan birikimlerinin bir kısmı davaları kapsamında onarıcı amaçlarla kullanılabilir.

Hükümlülerin Eğitimi

106.1 Beceri kazandırma eğitimleri de dâhil olmak üzere, mahpusların sorumlu ve suçtan uzak bir yaşam tarzına yönelmelerini amaçlayan sistemli bir eğitim programı, hükümlülere uygulanan rejimin temel bir parçasını oluşturmalıdır.

106.2 Bütün hükümlüler, eğitim ve öğretim programlarına katılmaya teşvik edilmelidir.

106.3 Hükümlüler için düzenlenen eğitim programları, bu kişilerin cezaevinde kalma sürelerine göre biçimlendirilmelidir.

Hükümlülerin Tahliyesi

107.1 Hükümlüler, tahliyelerinden uygun bir zaman öncesinden itibaren, onları cezaevi yaşamından yasalara saygılı bir toplum yaşamına geçişe hazırlayan prosedür ve programlarla desteklenmelidir.

107.2 Özellikle daha uzun süre cezaya mahkûm edilen mahpusların özgür toplum yaşamına aşamalı olarak dönmelerinin sağlanması için gerekli önlemler alınmalıdır.

107.3 Bu hedefe, cezaevinde uygulanacak bir tahliye öncesi programla ya da etkili bir sosyal destekle birleştirilmiş denetimli serbestlik ile ulaşılabilir.

107.4 Cezaevi yetkilileri, tahliye edilen mahpusları denetlemek ve aile yaşamına uyum sağlama ve iş bulma ile ilgili konular başta olmak üzere, hükümlülerin toplumda kendilerine yeniden bir yer edinmelerini sağlamaya yardımcı olmakla görevli kurum ve kuruluşlarla yakın çalışma içinde olmalıdır.

107.5 Bu tür sosyal hizmet kuruluşlarının temsilcilerinin, cezaevine ve mahpuslara, tahliye hazırlık ve tahliye sonrası koruma programların planlamasına destek olunması için gerekli olan ölçüde erişebilmelerine imkân sağlanmalıdır.

9. Bölüm

Kuralların Güncellenmesi

108. Avrupa Cezaevi Kuralları düzenli olarak güncellenmelidir.